

СУЧАСНА ОРГАНІЗАЦІЙНА СИСТЕМА АНАЛІЗУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ БАНКІВ

Анотація. У статті досліджується організаційна система аналізу грошових потоків та вдосконалення її складових у сучасних умовах менеджменту банків. Автором уперше обґрунтовується ефективна інформаційна дія запропонованих обліково-статистичних форм в аналізі з використання АРМів бухгалтера та економіста.

Ключові слова: грошовий потік, організація, аналіз, система, управлінські рішення, менеджмент, банківське середовище.

У процесі управлінських дій щодо оптимізації грошових потоків та конкурентоспроможності банків вагомим чинником є організація системи аналізу, за допомогою якої здійснюється планування і прогнозування на звітний період. Проблема ефективності проведеного аналізу полягає в раціоналізаторському підході до його організації, який включає прийняття економічно обґрунтованих рішень і дій та деталізацію його складових елементів, які в сукупності утворюють систему методів і засобів, що забезпечують її функціональне призначення.

Кризові умови посилюють актуальність проблеми вдосконалення і правильної побудови організаційної системи аналізу, яка повинна забезпечувати достовірність аналітичних розрахунків, створювати найбільш сприятливе економічне середовище для досягнення поставлених цілей та сприяти максимально наближеному алгоритму складання прогнозу звітних показників.

Зокрема, проблеми аналізу свідчать про те, що недостовірно проведений аналіз призводить до штучного «викривлення» даних бухгалтерського обліку і звітної статистичної інформації та не дозволяє виявити помилки в операціях із грошовими коштами; низький рівень відповідності складеного прогнозу реальним даним на коротко- та середньострокову перспективу; прийняття економічно неефективних управлінських рішень для оптимізації руху грошових коштів; недостовірне подання аналітичних даних при проведенні аудиту.

У практичному аспекті система проведення аналізу не має логічної послідовності дій та способів її виконання і тому потребує належного теоретичного обґрунтування й ефективної практичної апробації згідно з правилами та процедурами здійснення контролю за міжнародними стандартами через призму рекомендацій Базеля II. Такий аналіз грошових потоків передбачає оперативне його проведення за допомогою методів порівняння базових показників із минулими, що ще раз констатує відсутність структурно-логічної організаційної системи в практичній діяльності банківського сектора.

На актуальності поставленої проблеми наголошує кандидат економічних наук В. Б. Кириленко: «За сучасних умов становлення ринкових відносин актуальною стає проблема аналітичної служби банку, яка повинна систематично аналізувати діяльність банку та його підрозділів» [6, с. 167].

Доречна думка професора Є. В. Мниха, що «головним в організації економічного аналізу діяльності підприємств є його проектування...» [3, с. 92]. Вдалому проектуванню організації аналізу має відповідати конкретна постановка завдань і функцій, які використовуються в практиці як взаємопов'язані елементи системи.

Систематизуючи наукові праці вчених, слід відзначити, що вони досліджують організацію економічного аналізу як систему методів і засобів, які, у свою чергу, створюють оптимальне її функціонування [3–18]. Зокрема, вони виділяють такі етапи організаційної системи аналізу: попередній (збір інформації), аналітичний (процедура обробки інформації) та заключний (вихідна інформація або її інтерпретація).

Із вище проведеного аналізу наукових досліджень видно, що внесок учених у розвиток наукового інструментарію організації й удосконалення системи аналізу грошових потоків важливий та ефективний в умовах менеджменту. Але їхні наукові розробки мають урахувати сучасне інформатизоване банківське середовище. Більшість запропонованих шляхів оптимізації організаційних систем аналізу лише теоретична основа, в той час як вони мають бути практично апробованими з урахуванням як зовнішніх, так і внутрішніх факторів ринкового ризику.

Тому **мета статті** – дослідження сучасних тенденцій розвитку й організації системи аналізу грошових потоків та її вдосконалення в умовах кризи. Це дасть змогу оптимізувати грошовий потік у контексті прийняття економічно обґрунтованих управлінських рішень Керівними органами банків.

Для досягнення поставленої мети основними завданнями є моніторинг вітчизняного та зарубіжного банківського законодавства через призму рекомендацій Базель II та практична апробація запропонованої організаційної системи аналізу грошових потоків.

У процесі дослідження використано такі методи: порівняльного аналізу – для оцінки підходів до визначення організаційної системи; дедукції – для визначення місця аналізу в системі управління грошовими потоками банків. При побудові системи аналізу грошового обігу, яка сприятиме використанню контрольно-аналітичних процедур, будемо використовувати три основні її складові, а саме: суб'єкт, об'єкт та контрольні дії. Це дасть змогу в порядку ієрархії графічно інтерпретувати систему аналізу (рис. 1).

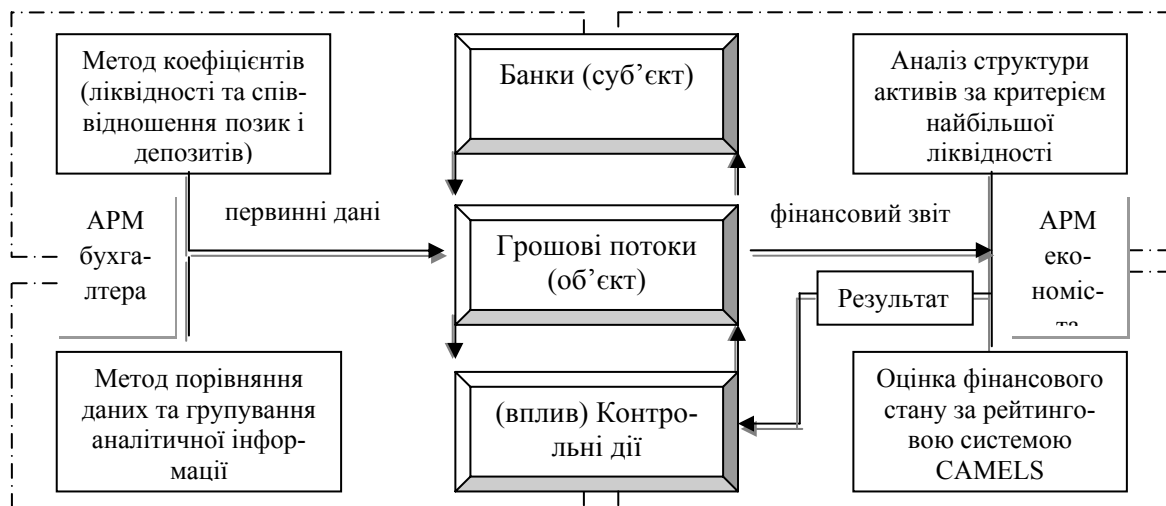

Рис. 1. Організація системи аналізу грошових потоків банків з урахуванням міжнародних вимог Базеля II¹

Графічна інтерпретація показує систему аналізу з використанням сучасних аналітичних програм у поточній діяльності банків і дозволяє оцінити реальний фінансовий стан у відповідному звітному періоді, визначити стан ліквідності грошового потоку, його конвертованість і ефективність руху. Проведення аналізу за такою системою можливе з використанням елементів аналітичного процесу, які поділяються на: етапи (групування даних, процес розрахунку, отриманий результат), процедури (подання економічної інформації (дані, які визначають величину грошового обігу)) та операції (механізм обробки економічної інформації).

¹ Використання методики оцінки фінансового стану «CAMELS» за п'ятибальною шкалою (від 1 (відмінний стан) до 5 (загроза дефолту)) відповідає встановленим міжнародним Базельським вимогам і дає змогу провести ретельний аналіз банків.

При прийнятті управлінських рішень керівництво банку має враховувати комплексність і ефективність реалізації всіх функцій управління та її видів діяльності, які окремо відображаються в кожній із них. Зокрема, функція управління складається з таких підсистем управління:

- а) планування – включає розробку бізнес-плану та планування бюджету банку;
- б) організація – являє собою сукупність методів і способів прийому, які в комплексі складають цілісну систему;
- в) координація – цілеспрямовані дії і заходи на розв’язання поставленої проблеми;
- г) активізація – передбачає стимулювання аналітичного процесу при прийнятті управлінських рішень;
- д) аналіз – самостійна функція управління в середовищі менеджменту, яка полягає у виявленні економічних причин, які впливають на фінансовий стан банків.

Виходячи із вище дослідженого, пропонуємо проводити аналіз даних на основі звітно-статистичної інформації про місячні касові обороти банків, яка знаходить своє відображення у формі № 748 [2]. Вона інтерпретує цілісну систему руху грошових коштів у готівковій і безготівковій формах. Практичні дослідження показують, що банки мало уваги приділяють проведенню аналізу місячних касових оборотів. Це пояснюється тим, що вони оперативні і без ретельної перевірки надсилають аналітичні дані територіальним управлінням Національного банку України. Звітно-статистична інформація, подана в досліджуваній формі, показує безперервний рух грошових коштів поза банками (аналіз дозволяє виявити основну грошову масу, яка знаходиться в обігу поза банками, – це програмно-технічні комплекси самообслуговування), грошові кошти на депозитах та коррахунок банку, відкритого в НБУ, а також вона підлягає детальній аналітичній перевірці протягом трьох звітних декад. Основними складовими місячної форми є декадні форми № 747 «Звіт про касові обороти банку за декаду». Усунені в декадних звітах помилки вірно відображені в місячній формі, що, у свою чергу, надає релевантну інформацію в ході аудиту.

Зазначену форму банки складають на основі бухгалтерського обліку, консолідуючи ці дані у відповідні символи форм звітності і вже на їхній основі проводять аналіз грошових потоків. Ці символи відображаються в декадних формах № 747 станом на 11, 21 та 1 число відповідного звітного періоду. За критерієм найбільшої ліквідності структури активів банку, а саме грошових коштів, проводиться аналіз залишків за символами 70 «Залишок в операційній касі банку на кінець звітного періоду» та 35 «Залишок в операційній касі банку на початок звітного періоду». Ці символи повинні бути тотожними, оскільки є похідними сальдо балансових рахунків 1001 «Банкноти та монети в касі банку» –1004 «Банкноти та монети в банкоматах». В такому випадку це не суперечить подвійному відображенню показників дебетових і кредитових оборотів з урахуванням залишків на початок і кінець періоду. Це одна з основних вимог при проведенні аналізу, яка забезпечує достовірність поданих даних і дає змогу аудиторам оцінити реальний залишок грошових коштів в операційній касі банку.

Далі пропонуємо розглянути тотожність надходжень і видатків грошових коштів банків, що передбачено комп’ютеризованою програмою АРМ «Економіст» у режимі «Надходження і видатки за декаду (місяць)» на звітну дату. Це актуально тому, що на практиці зустрічаються випадки порушення вимог, регламентованих Правилами № 124 [2]. Тому тотожність має забезпечувати достовірність обліково-статистичних даних і створювати економічний фундамент для структурної побудови всієї активної частини балансу банку.

При проведенні аналізу декадних форм необхідно враховувати достовірність відображених даних за символами 17 «Надходження від підприємств поштового зв’язку» та 59 «Видача підприємствам поштового зв’язку», оскільки лист-дозвіл на використання зазначених символів мають лише ВАТ «Ощадний банк» та ПАТ «Райффайзен банк

Аваль». На практиці банки не приділяють особливої уваги аналізу цих символів, що призводить до припущення помилок. Пропонуємо посилити контроль за достовірністю відображення цих символів, оскільки вони містять великі грошові обороти і складають основну питому вагу коштів населення в загальному підсумку (електронні поштові перекази «Western Union», «Visa», «Master Card»; перерахунок пенсій; сучасні поштові послуги).

Урахування цих рекомендацій у практиці дасть змогу банкам забезпечити достовірність подання обліково-статистичної інформації і перевірити правильність здійснених бухгалтерських проведення.

При поданні позабалансових показників руху грошових коштів у місячній звітності пропонуємо банкам проводити аналіз наростаючим підсумком за три декади з минулим місяцем оперативним та простим методами порівняння для виявлення значної тенденції росту окремих символів звітності. Потім аналітично перевірені форми необхідно передати в закриптованому вигляді з електронним цифровим підписом до відповідного територіального управління НБУ за місцезнаходженням банку-юридичної особи.

Територіальне управління проводить ідентичний аналіз з урахуванням більшого масиву даних попередньої динаміки (квартал) і запитів-відповідей банків і діє як суб'єкт контролю та приймає регламентовані нормативними актами НБУ рішення щодо достовірності проведеного аналізу.

Підсумовуючи вище досліджене, доцільно зробити такі висновки:

1. Проблема вдосконалення організаційної системи аналізу грошових потоків банків актуальна, оскільки її відсутність не забезпечує достовірності подання обліково-статистичних даних для аналізу і сприяння аналітичним процедурам в аудиті. Тому для уникнення помилок у поточній діяльності керівництво банків повинно комплексно проводити аналіз і за його підсумками приймати економічно обґрунтовані управлінські рішення.

2. Ця система дозволяє вдосконалити проведення аналізу грошових потоків і простежити за рухом коштів і їх оприбуткуванням у касі банку. Вперше на теоретичному рівні запропоновані форми звітності «Звіт про касові обороти банку» за декади та за місяць № 747, 748 для дослідження системи аналізу та її організації дають змогу вдосконалити аналітичні етапи в ході аудиту та уникнути тіньового вибуття грошових коштів банків.

3. Дослідження вище виявленої практичної проблеми обумовлюють необхідність урахування даних рекомендацій стосовно обліково-статистичної інформації. Це дасть змогу вдосконалити алгоритм складання і подання достовірної інформації досліджуваних форм у контексті адаптації до міжнародних вимог Базеля II.

4. Використання запропонованої системи та її елементів дозволяє створити механізм аналітичної дії, який покаже повну динаміку руху грошових коштів банків. Це посилить функціональність економічного аналізу та вдосконалить його організацію в міжобласному розрізі.

Перспективою запропонованого дослідження є апробація на практиці запропонованих автором форм в організаційній системі аналізу грошових потоків банків та їхня повна автоматизація при проведенні аудиту.

Література

1. Про введення в дію Інструкції № 10 «Про порядок регулювання та аналіз діяльності комерційних банків» (зі змінами і доповненнями від 14.04.1998) [електронний ресурс] : Постанова Правління НБУ від 30.12.96 № 343. - Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua>

2. Правила організації статистичної звітності, що подається до НБУ, № 124 (із доповненнями і поясненнями) [електронний ресурс] : Постанова Правління НБУ від 19.03.2003 – Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua>
3. Мних Є. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: підруч. / Є. В. Мних. – К. : КНТЕУ, 2008. – 514 с.
4. Бутко А. Д. Методи і моделі прийняття управлінських рішень в аналізі та аудиті : навч. посіб. / А. Д. Бутко, О. О. Заремба. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 323 с.
5. Азаренкова Г. М. Фінансові потоки в системі економічних відносин : монографія / Г. М. Лазаренкова. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2006. – 328 с.
6. Кириленко В. Б. Організація обліку, контролю та аналізу депозитних операцій банку : монографія / В. Б. Кириленко. – К. : КНЕУ, 2008. – 264 с.
7. Аналіз і контроль у системі управління капіталом підприємства : монографія / [Є. В. Мних, А. Д. Бутко, О. Ю. Большакова та ін.]. – К. : КНТЕУ, 2005. – 232 с.
8. Хаб'юк О. Банківське регулювання та нагляд через призму рекомендацій Базельського комітету : монографія / О. Хаб'юк. – Івано-Франківськ : ОППО; Снятин : ПрутПринт, 2008. – 260 с.
9. Бухгалтерский учет, контроль и анализ: социальные ориентиры : Результаты научных исследований проблем бухгалтерского учета и контроля Житомирской научной бухгалтерской школы : монографія / [Ф. Ф. Бутынец и др.]; под общ. ред. Ф. Ф. Бутынца. – Житомир : ЖГТУ, 2008. – 484 с.
10. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації : зб. наук. праць. Вип. 1 / Держкомстат України; Держ. акад. статистики, обліку та аудиту; ред. кол.: І. І. Пилипенко (голов. ред.) та ін. – К. : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2008. – 133 с.
11. Ліквідність банку: окремі аспекти управління та світовий досвід регулювання і нагляду : науково-аналітичні матеріали. Вип. 11 / [В. С. Стельмах, В. І. Міщенко, В. В. Крилова та ін.]. – К. : НБУ; Центр наук. досліджень, 2008. – 220 с.
12. Маргасова В. Г. Аналіз фінансових результатів зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання / Маргасова В. Г., Роговий А. В., Виговська В. В. //Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 3 (93). – С. 207–213.
13. Привалов В. О. Деякі аспекти управління грошовими потоками корпорацій / В. О. Привалов // Економіка і регіон. – 2008. – № 1. – С. 99–103.
14. Сомик А. Ліквідність банківської системи: зарубіжний досвід управління. Ст. 2 / А. Сомик, С. Шульга //Вісник НБУ. – 2008. – № 12 (154). – С. 6–11.
15. Талах Т. А. Особливості методики проведення аналізу та оптимізації грошових потоків підприємства / Т. А. Талах : зб. наук. праць ЛНТУ. Вип. 5 (20). – Ч. 2. – Редкол.: відп. ред. д-р екон. наук, проф. Герасимчук З. В. – Луцьк, 2008. – 368 с.
16. Крупнов Ю. С. О скорости движения (обращения) денег и способах ее измерения / Ю. С. Крупнов // Вопросы статистики. – 2009. – № 2. – С. 67–74.
17. Саблина Е. А. Методологические аспекты анализа банковского сектора в современных условиях / Е. А. Саблина // Вопросы статистики. – 2009. – № 2. – С. 49–58.
18. Чернова М. Методика экономического анализа при банкротстве банка / М. Чернова // Бухгалтерия и банки. – 2008. – № 7. – С. 29–33.

Summary. In this article organization system cash flow analysis and improvement of its procedures in the current context the management of banks. The author first argued spectacular action information in the form of analysis with the use of ARM's accountants and economists.

Keywords: money stream, organization, analysis, system, administrative decisions, management, bank environment.

Стаття надійшла до редакції 13.10.2009